



RECREACIÓ, OCI ACTIU I TURISME

# ANÀLISI DE LA DEMANDA POTENCIAL DE LES ACTIVITATS FÍSiques D'AVENTURA EN LA NATURALESA A LA CIUTAT DE BARCELONA

**Alberto Olivera Betrán**

Llicenciat en Ciències de l'Activitat Física i l'Esport.

**Javier Olivera Betrán**

Professor de l'INEFC.

## Resum

Les activitats físiques d'aventura en la naturalesa s'origina en el si dels països més desenvolupats, en la dècada dels setanta, a les societats postindustrials al fil del paradigma ecològic i en l'àmbit cultural de la postmodernitat. En l'actualitat, aquest univers de pràctiques, conegudes majoritàriament com a "esports d'aventura", s'han consolidat com una alternativa turisticorecreativa en apogeu amb el temps d'oci actiu i han ajudat a la recuperació demogràfica i econòmica de territoris deprimits.

Catalunya ha estat pionera en l'oferta d'un bon nombre d'activitats d'aquest conjunt de pràctiques; en l'actualitat, hi ha una forta estructura empresarial i una demanda creixent. La seva orografia, la tradició excursionista i muntanyenca majoritàriament urbana i la seva particular configuració cultural, social i econòmica han facilitat l'arrelament de les "Activitats físiques d'aventura en la naturalesa" ("Afan") en la nostra comunitat.

El present estudi investiga sobre la demanda potencial (no practicants) i real (usuaris) de les "Afan" a Catalunya i, en particular, a la ciutat de Barcelona, el nucli urbà del qual procedeixen la majoria de practicants. Certes indagacions sobre la demanda potencial i real ens fan preveure un creixement sostingut d'usuaris que poden desbordar l'oferta empresarial existent i generar certs problemes de massificació medioambiental. D'altra banda, el buit legal que hi ha en el terreny de les cobertures, les assegurances i les titulacions a més de l'escassa regulació d'aquestes pràctiques en el medi natural, poden provocar conflictes que desacreditarien aquest emergent sector.

## Paraules clau:

activitat física, aventura, naturalesa, "Afan", Barcelona, demanda, oci actiu, turisme.

## Abstract

*Open air, physical adventure activities began in the heart of the more developed countries, in the 70s. In the post-industrial societies according to the ecological paradigm and in the cultural atmosphere of postmodernism. Nowadays, this universe or practices, better known as adventure sports, has consolidated itself as a tourist-recreative alternative on the increase in times of active leisure and has also helped in the demographic and economic recuperation of depressed areas.*

*Catalunya has been the leader in offering a large number of activities of this nature, and at present there exists a strong business-like structure and a growing demand. Its profile, the existing excursionist and mountain climbing traditions its mainly urban structure, and its particular cultural, social and economic configuration, have made easy the adaptation of open air, physical adventure activities (AFAN) in our community.*

*The present study investigates the potential demand (non-practicing) and real (users) of AFAN in Catalunya and especially in the city of Barcelona, the urban nucleus from which most practitioners come. Certain discoveries on the*

*Potential and real demand make us foresee a sustained increase of users who could make the existing managerial offer overflow and create certain problems of medio ambiental massification. On the other hand, the existing legal vacuum in the sphere of insurance and titles and the little regulations concerning these practices in nature, could bring future conflicts which could discredit this emerging sector.*



## Introducció

Des de fa poc més d'un decenni ha aparegut, en algun territori deprimits demogràficament i econòmicament, un nou fenomen social de caràcter lúdic i turístic articulat al voltant d'un conjunt de pràctiques en la naturalesa, sovint anomenades "esports d'aventura" i a les quals nosaltres preferim anomenar (encara que sigui provisionalment) per les seves característiques pertinents "Activitats físiques d'aventura en la naturalesa" (1).

D'aquesta manera, utilitzarem dues denominacions per identificar aquestes pràctiques: "Esport d'aventura" i "Activitats físiques d'aventura en la naturalesa" ("Afan"). El primer, com que és l'apel·latiu més comú i popular utilitzat de forma insistent pels mitjans de comunicació, les empreses en les seves campanyes de promoció i el públic en general (i aquest ha estat el nom utilitzat per referir-se a les esmentades activitats a les nostres enquestes, en ser el rètol més conegut i discriminador entre la població). El segon, la nostra proposta, per nomenar amb un títol identificador diferent, precís (en funció de les seves característiques bàsiques), justificat semànticament i clar d'expressió, a aquest conjunt de pràctiques que pertanyen a un àmbit recreatiu nou, propi, genuí i diferent d'altres activitats lúdiques en el temps d'oci actiu.

Les "activitats físiques d'aventura en la naturalesa" són pràctiques individualitzades que es fonamenten (generalment) en conductes motrius com ara lliscar sobre superfícies naturals, on l'equilibri per evitar la caiguda i la velocitat de desplaçament aprofitant les energies lliures de la

naturalesa (energia eòlica, energia de les onades, energia de les mareas o força de la gravetat) constitueixen els diferents nivells de risc controlat en els quals es basa l'aventura. Aquest element és més aviat un factor més aparent que real i depèn bàsicament de dues condicions: el nivell d'expectatives generat pel practicant, el qual es configura un quadre simbòlic de sensacions i emocions que nodriran el concepte d'aventura i el de la incertesa que comporta la naturalesa. El medi natural és un factor de risc intrínsec a aquestes activitats i un al·licient notable en un medi semiestructurat que amb la pràctica social massificada es tendeix a domesticar per convertir-lo en més fictici que real. L'aventura ofertada és el que els empresaris anomenen com a "risc controlat" i també "descontrol controlat". Com que són bàsicament activitats de diversió "fun", el cos no és un mitjà, sinó que és una finalitat en si mateixa, ja que és el dipositiari final de totes les sensacions i emocions que l'individu experimenta. Les activitats es desenvolupen en els tres plans terrestres: terra, aigua, aire i es necessita la col·laboració imprescindible de la tecnologia (artefactes, equips, material, mitjans de control) per poder portar a terme les propostes específiques aprofitant els recursos naturals.

El plaer, la naturalesa, l'emoció, la diversió i l'aventura a l'abast de tots, però destil·lats individualitzadament, encara que generalment en companyia d'altres i inclús en cooperació, sense distinció de sexe, edat o nivell són elements essencials que conformen la identitat de les "Afan". Malgrat tot, és la tecno-

logia la que converteix les esmentades activitats en innegables pràctiques postmodernes la qual cosa possibilita que qualsevol ésser humà pugui lliscar-se per l'aire, aigua i la superfície terrestre desenvolupant gran part dels somnis que l'home ha anat teixint des de temps immemorials.

Les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" estan animades per una sèrie de valors i conceptes que pertanyen a les noves tendències culturals característiques de la societat postindustrial i suposen una sòlida oferta en el marc de les pràctiques corporals pertanyents al model hedonista (recerca del plaer mitjançant sensacions motrius lliscants). Constitueixen una veritable alternativa a l'esport praxis que participa, pel contrari, en el model corporal ascètic (recerca del rendiment mitjançant l'esforç físic).

En l'actualitat, les pràctiques corporals de caràcter recreatiu s'han constituït com la principal forma d'utilització de l'oci actiu de les persones pertanyents als països econòmics avançats. Aquesta realitat lúdica forma part de la indústria de l'oci, la qual té una incidència creixent en el producte nacional brut (PNB) i en la creació de llocs de treball, ja que genera un alt nivell de demandes socials de transcendència política, social i cultural. L'increment espectacular de les pràctiques corporals, entre elles l'esport i les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa", està directament relacionat amb la democratització de l'oci entre les classes populars, la implantació de la societat de consum, el reequilibri social, la reducció de les jornades laborals i l'augment del temps lliure.

El ressorgiment de les "Afan" al nostre país en els últims anys ha estat espectacular, afavorit per la pertinença al

(1) Els termes que conté el compost semàntic "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" ("Afan") responen de forma pertinent i discriminatòria a la concepció que estem estudiant, encara que considerem que al igual que altres noms compostos resulta una denominació provisional cap a la recerca d'un nucli semàntic definitiu, igual succeeix amb "esport" l'ús lexical del qual és universal i el seu significat gairebé unànime. En aquest sentit la tria i l'ús dels termes preferents que faci la població, el paper divulgador dels mitjans de comunicació social, l'acord de la intel·lectualitat i la institucionalització de les sigles i noms triats pels ens privats i oficials seran decisius per al consens definitiu sobre la semàntica a utilitzar i la corresponent utilització.



model econòmic dels països desenvolupats, a la pròpia morfologia del territori i a la influència de països, com França, que han estat pioners a Europa en el desenvolupament d'aquestes activitats. Encara que també s'han donat factors interns en l'àmbit de les activitats físiques recreatives, com ara l'exigent immediatesa de la seva pràctica sense la necessària preparació que exigia l'esport o l'aprofitament dels caps de setmana i els períodes de vacances fora de l'àmbit urbà, tal i com indiquen les macro tendències de la pràctica esportiva (en què l'esport s'està convertint també en una pràctica de vacances realitzada de manera inconstant).

## Objecte d'estudi i plantejament de la investigació

A principis de la present dècada, vam iniciar a l'INEF de Lleida una sèrie d'estudi sistemàtics per analitzar, des de l'òptica sociològica, aquest emergent fenomen pertanyent a l'àmbit de l'oci actiu. Hem tractat d'aprofundir en la dimensió social, econòmica, medioambiental i cultural d'aquestes activitats recreatives alternatives a l'esport pràctica en territoris verges, que els ha generat un notable impuls econòmic, però també una transformació ambiental i cultural. Hi ha molts ens públics (ajuntaments, diputacions, governs autònoms i entitats d'àmbit estatal com ara ICONA, etc.) que estan preocupats pel desenvolupament d'aquest fenomen ludicoturístic i senten la necessitat de regular la seva pràctica, reordenar el teixit empresarial i protegir l'espai geogràfic de la seva competència.

Els professors responsables de la investigació social a l'INEF de Catalunya i els postgraduats adscrits a aquesta àrea tenim la responsabilitat de con-

tribuir a l'estudi i aclariment teòric d'aquestes pràctiques recreatives i construir el seu marc teòric amb l'objecte de definir, des de la interpretació de les ciències socials, els aspectes més genuïns d'aquestes activitats i contribuir al seu ordenament, classificació i legislació. En aquesta direcció va la investigació desenvolupada en l'exercici acadèmic 1996-1997, els resultats i conclusions dels quals presentem en aquest article.

Els antecedents d'aquest estudi realitzats pels autors d'aquesta investigació es concreten en les següents aportacions: els treballs tutoritzats dels alumnes de l'INEFC de Lleida en l'assignatura d'"Història i sistemes de l'educació física i l'esport" que s'estan desenvolupant des de l'any 1989 i que estudien microrealitats d'aquestes pràctiques en territoris molt concrets. La investigació portada a terme pels professors Julián Miranda i Javier Olivera i el becari Antoni Mora el 1993; la ponència que presentem conjuntament els autors d'aquest article al III Congrés AEISAD de Valladolid sobre aquesta temàtica; els seminaris sobre "l'anàlisi sociocultural dels esports d'aventura", desenvolupats en el si de la Universitat d'Estiu de la UdL (Seu d'Urgell, 1994-1995) que es va coordinar amb Carles Feixa; el dossier "Les activitats físiques d'aventura a la naturalesa: anàlisi sociocultural" aparegut a la revista "Apunts d'Educació Física i Esports" (núm. 41, juliol de 1995). Les dues investigacions portades a terme a l'INEFC de Lleida amb un nombrós grup d'investigació sota la direcció del professor Francisco Lagardera per a la Diputació General d'Aragó (a la Serra de Guara i el Pirineu Oriental, 1995). Finalment, el juliol de 1997, es va realitzar (sota la direcció de Javier Olivera i la presència de diversos especialistes universitaris sobre impactes medioambientals) el seminari: "Impacte social,

cultural i medioambiental de les activitats físiques d'aventura en la naturalesa", en el marc de la Universitat d'Estiu de la UdL a la ciutat de la Seu d'Urgell.

Per realitzar aquest estudi en relació a l'estudi de la demanda de les activitats físiques d'aventura al nostre entorn sociocultural, partim del següent pressupost sociològic:

*Les pràctiques físiques d'aventura en la naturalesa presenten un augment considerable a les societats postindustrials avançades al fil de paradigma ecològic, el model biocèntric i el marcat caràcter individual de la nostra societat. Certs espais naturals, idonis per a la realització d'aquestes activitats, s'han vist desbordades per l'afluència massiva de visitants que volen esbargir-se; busquen sensacions noves i tracten de alliberar les seves tensions mitjançant l'execució de pràctiques agradables, emocionants i en contacte amb el medi natural. La tecnologia ha facilitat els recursos i instruments pertinents per al desenvolupament d'aquestes activitats recreatives que ens permeten lliscar per l'aigua, l'aire i la terra, de manera que provoquen sensacions de plaer, risc i aventura en funció de les expectatives de cadascú. Aquesta sobtada abundància d'usuaris, en els darrers anys, ha agafat desprevinguts els organismes públics que es veuen amb serioses dificultats per corregir a temps els desequilibris propis de la interacció desmesurada entre l'home i la naturalesa. Les empreses que gestionen les activitats físiques d'aventura en la naturalesa s'han avançat a l'ens públic i han organitzat un entrellat de petites entitats comercials que han ajudat, indirectament, a corregir els desequilibris econòmics i demogràfics de territoris deprimits.*

El nostre objecte d'estudi general, en funció del pressupost anterior, consisteix a estudiar l'augment social, econòmic i cultural que les activitats físiques d'aventura en la naturalesa estan assolint en la nostra societat (i més concretament a Catalunya) i, en base a



això, construir un marc teòric d'aquestes pràctiques, proposar una delimitació semàntica i aportar paràmetres i eixos fonamentals per a la construcció d'una taxonomia rigorosa i ajustada a la realitat d'aquest àmbit socioprofessional.

Hem considerat quatre àmbits d'anàlisi sobre les activitats físiques d'aventura en la naturalesa, per la qual cosa hem recollit dades actuals de cada àrea seleccionada amb l'objecte d'obtenir una sèrie concatenada de dades i informacions que ens permetin conèixer els entramats, característiques i condicionants d'aquest conjunt d'activitats. Els quatre pols d'estudi escollits han estat els següents: no practicants, usuaris, mitjans de comunicació socials i empresaris. A tot això, cal afegir l'estudi aproximatiu de la legislació vigent (i els seus projectes normativitzadors, així com la filosofia base que resideix en la seva actuació), una simple anàlisi de l'actuació institucional al voltant de la presència d'empreses i activitats en el territori de la seva competència i l'impacte medioambiental global i particular d'aquest univers lúdic.

En el present estudi, hem recollit informació en relació als dos primers pilars de la investigació general: l'anàlisi de la demanda potencial (no practicants) i real (usuaris) de les activitats físiques d'aventura en la naturalesa a Catalunya. S'ha escollit la mostra de la ciutat de Barcelona perquè és la capital i la ciutat més representativa de Catalunya i perquè constitueix el nucli majoritari d'usuaris d'aquestes pràctiques en un estudi anterior (Miranda, J., Olivera, J., Mora, A., 1994).

## Anàlisi del procés de recollida de dades

Dins el procés d'investigació que portem a terme per tractar d'establir

un marc teòric comú pel que fa a una proposta de classificació lògica i coherent de les activitats físiques d'aventura en la naturalesa, hem partit d'un plantejament en base a cinc blocs a través dels quals ens podem acostar al nostre objecte d'estudi amb una major aproximació, com a subsistemes de l'estructura que actualment presenten les "Afan". Dels blocs ja esmentats anteriorment en el plantejament de la investigació, hem tractat amb més profunditat els relacionats amb els practicants com a veritables protagonistes de les "Afan" i els no practicants, com a possibles usuaris potencials.

Dels primers, ens interessen quins són els impulsos que els mouen aquestes activitats, els objectius que pretenen aconseguir, les novetats i innovacions que sorgeixen constantment, les preferències, els abandonaments, etc. Dels no practicants, volem descobrir fonamentalment els motius pels quals no practiquen les "Afan", les seves opinions, les seves possibles preferències, etc.

Els tres blocs restants es limiten a un tractament tangencial dins d'un procés encara no acabat del nostre objecte d'estudi, però que malgrat tot hem volgut destacar com a part integrant dins del context analitzat. Per a la realització o composició del qüestionari, hem seguit un esquema de tractament sociològic de dades en relació al problema o objectiu que pretenem detectar. Els resultats analítics de la investigació vénen reflectits de forma resumida en l'apartat de conclusions.

En el qüestionari, hem escollit una afixació proporcional en relació a la població que habita en els diferents districtes de Barcelona (vegeu quadre 1), el cens del qual data de 1994 sobre una població d'1.630.867 habitants. S'han passat 156 enquestes mitjançant un procés aleatori amb un marge d'error del 7% i una fiabilitat del 95,5% i una distribució de  $p$  i  $q$  ( $p+q=1$ ) de 0,25 i 0,75 respectivament (Mateo, J.M., 1989, p. 290).

DISTRICTES BARCELONA	HABITANTS	%	NÚM. ENQUESTES	CORRECC.
Ciutat Vella	90.162	5,5	8,58	9
Eixample	274.282	16,8	26,2	26
Sants-Montjuïc	179.465	11	17,1	17
Les Corts	89.750	5,5	8,58	9
Sarrià-Sant Gervasi	148.237	9	14	14
Gràcia	128.608	7,8	12,1	12
Horta-Guinardó	184.557	11,3	17,6	18
Nou Barris	188.781	11,5	18	18
Sant Andreu	144.998	8,9	13,7	14
Sant Martí	214.252	13,1	20,4	21
TOTAL	1.630.867	100	156,26	158

Quadre 1. Distribució d'habitants per districtes: nombre d'enquestes corresponents a cada un d'ells.



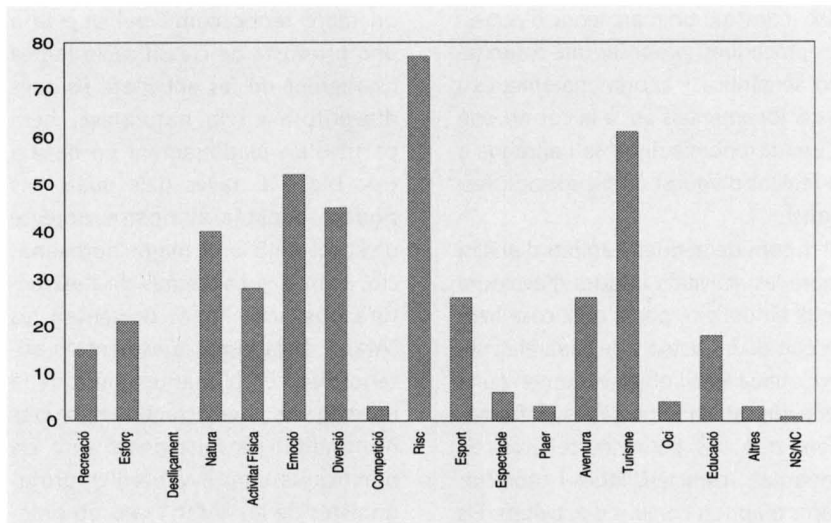
## Resultats

A continuació, presentem els resultats més significatius, ordenats segons la naturalesa de les qüestions plantejades. Hem diferenciat dues poblacions: no practicants i usuaris.

### a) No practicants

Vam dividir la població enquestada no practicant de les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" en tres franques cronològiques i el resultat va ser que el 49% dels enquestats estava entre els 15 i 25 anys, el 28% corresponia a la tercera franja (36-50 anys) i un 23% a la segona (26-35 anys). De tots ells, el 48% eren homes i la resta, dones. En relació als estudis realitzats, un 45% posseeixen un nivell sociocultural elevat en relació a la resta que es reparteixen els diferents nivells de formació en la nostra categorització amb percentatges bastant semblants. Quant al nivell socioeconòmic, el 49% són estudiants, el 24% assalariats, un 12% dones de casa, un 8% pertanyen a les professions liberals i un 6% estan a l'atur. Finalment, pel que fa a la freqüència setmanal en la pràctica d'activitat física i esport, la meitat de la població enquestada la practica freqüentment, un 13% es considera practicant de cap de setmana, un 20% de manera ocasional i un 17% es declaren sedentaris.

En l'apartat de les variables dependents, vam sol·licitar el seu coneixement pel que fa als esmentats esports d'aventura; la majoria afirma saber de què es tracta i només un 5% desconeix totalment l'existència de tals activitats. Quant a les raons que s'esgrimeixen per no practicar-los, distingim tres grups: els que mostren un fort rebuig a aquestes pràctiques (un terç de la població enquestada); els que volen practicar-los, però tenen algun impediment,



Gràfica 1. Quin d'aquests termes creu vostè que té més relació amb aquestes pràctiques?

constitueixen la demanda potencial (representen més d'un 40% de la mostra); el tercer grup no mostra interès especial de pràctica, destaca inconvenients, però no els rebutja, representen la població que necessita un estímul, motivació o informació especial per accedir a la pràctica (constitueixen el 23% de la població).

El 41% dels enquestats afirmen el seu coneixement a través de la televisió (programes, reportatges, anuncis publicitaris o notícies), una altra quarta part de la població estudiada coneixen majoritàriament l'existència d'aquestes pràctiques mitjançant els amics ("el boca a boca"), una cinquena part del total han sabut d'aquestes pràctiques per la premsa escrita i la resta tenen coneixements per (en ordre decreixent): les revistes especialitzades, la ràdio, per la publicitat de les empreses privades del sector o per la publicitat dels ens públics; i un 5% declara el seu desconeixement perquè reben una informació escassa. De tots els enquestats, el 25% senten un fort desig per practicar "esports d'aventura", en contraposició a un 20% que no tenen cap intenció de practicar-los i un 55% que senten curiositat i, inclús un cert desig,

per la seva pràctica, però que no els inquieta massa.

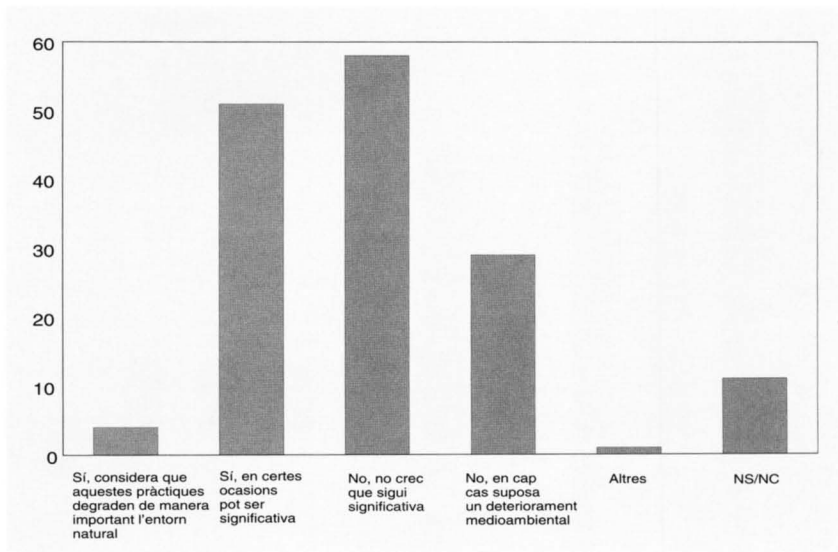
A la pregunta sobre quins termes presentats pel qüestionari tenen més relació amb el conjunt de pràctiques que hem anomenat "activitats físiques d'aventura a la naturalesa" (en el text apareix la denominació "esports d'aventura", perquè és de més fàcil identificació) se'ls proposa setze *ítems*, tots ells relacionats entre si al voltant d'aquest àmbit, però molt diferents quant al seu significat. L'enquestat, no practicant, pot escollir un màxim de tres paraules que s'associïn directament als "esports d'aventura". Seguidament, exposem el resultat (en ordre decreixent): la primera tria en nombre de respostes, "risc", ens dóna una idea del pensament associat que tenen els no iniciats de les activitats físiques d'aventura en la naturalesa: perill, temeritat, cerca de sensacions fortes; la següent és "turisme" sota el concepte de relacionar aquestes pràctiques amb el temps d'oci; a continuació, apareix "emoció" i després "diversió" en clara referència a la finalitat que es proposa amb la seva pràctica; a una certa distància sorgeix el paràmetre "naturalesa"; sorprèn, amb un nombre ínfim de



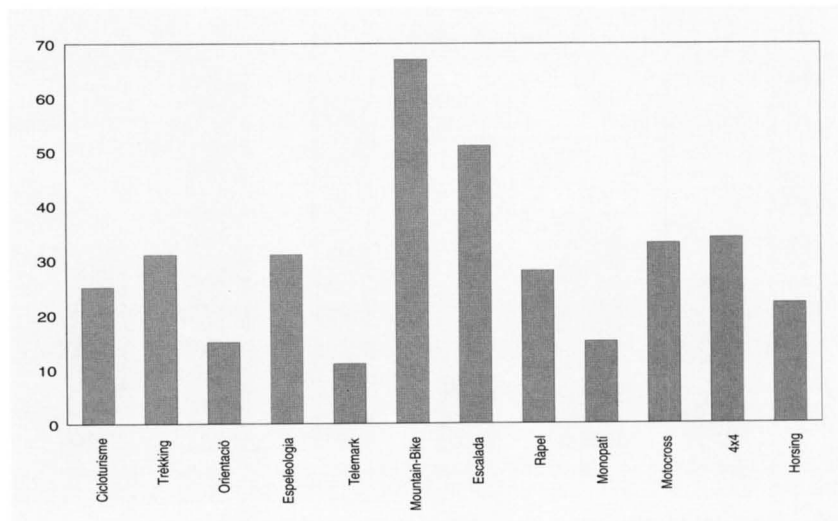
tries, la clara marginació dels termes "esport" i "aventura". Finalment, cal destacar que el tret "lliscament" que apareix a la mostra dels setze *ítems* va obtenir un zero rotund, malgrat que gran part de les activitats d'aquest grup es fonamenten en aquesta habilitat (vegeu gràfica 1).

L'opinió dels enquestats en relació a la possible agressió medioambiental d'aquest conjunt d'activitats es divideix en dues categories (A i B) en relació a la seva polarització amb l'enunciat de la pregunta: A) els que creuen que hi ha un cert impacte ecològic (32%) i els que opinen que es produeix un fort impacte medioambiental provocant un greu deteriorament del medi natural (només un 4%); i B) els que creuen que l'agressió a la naturalesa no és significativa (l'opció majoritària, amb un 40%), i també, la d'aquells que consideren que en cap cas hi ha una degradació del medi natural (19%) (vegeu gràfica 2).

La demanda potencial de les diferents pràctiques enquadrades en l'àmbit de les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" és un tema d'especial interès per a l'estudiós i, en particular, per a l'oferta empresarial, perquè contribueix a conèixer els gustos declarats i els desitjos insatisfets del no practicant de cada una d'aquestes pràctiques agrupades en tres sectors: terra, aigua i aire. En el primer sector, destaquen per sobre de la resta, el *mountain-bike* i l'escalada, aquestes tries tenen molt a veure amb el coneixement generalitzat que es té d'aquestes pràctiques; a continuació, i a força distància, apareixen els esports de motor: *motocross* i els *4x4*; cedeix el monopatí (potser perquè es considera una activitat urbana) i guanya acceptació el *trekking*, el cicloturisme i l'espeleologia (vegeu gràfica 3).



Gràfica 2. Considera vostè que aquestes pràctiques realitzades a la natura suposen una agressió medioambiental?

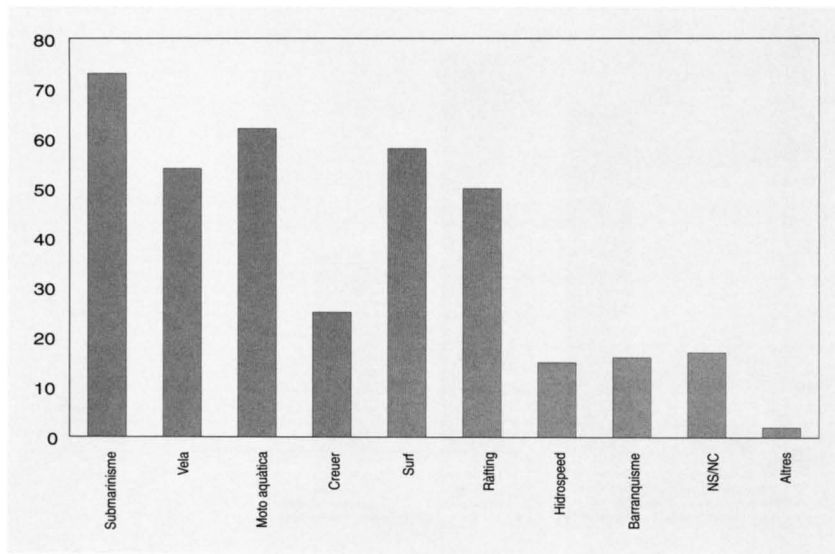


Gràfica 3. D'aquesta relació d'esports d'aventura, assenyali aquells que més li agradaria practicar. (Terra)

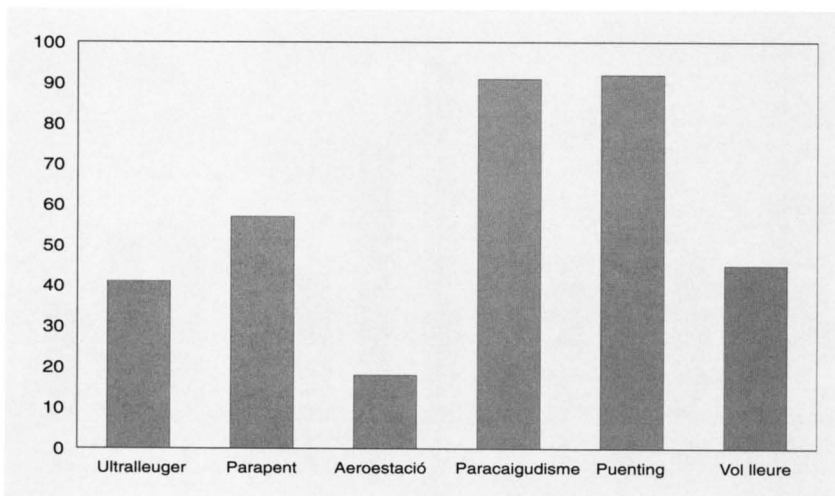
En el sector de les activitats aquàtiques passa el mateix que en el sector terrestre, hi ha un gran paral·lelisme entre les expectatives de pràctica i les activitats més conegudes. En primer lloc, apareix el submarinisme i després les motos aquàtiques; en el següent nivell, sorgeixen el *surf* i la vela. Però la dada que crida més l'atenció és l'opció clara de la població no practicant de les pràctiques marítimes en relació a les pràcti-

ques fluvials (si exceptuem el *rafting*, la més coneguda i desitjada en els rius) (vegeu gràfica 4).

En el grup de les activitats practicades en el medi aeri, ens crida poderosament l'atenció la tria del *puenting*, en primer lloc, i el paracaigudisme, en segona posició, ja que són activitats que corresponen a activitats d'alt risc i fortes emocions; el *parapent*, una activitat excitant que permet a l'home



Gràfica 4. D'aquesta relació d'esports d'aventura, assenyali aquells que més li agradaria practicar. (Aigua)



Gràfica 5. D'aquesta relació d'esports d'aventura, assenyali aquells que més li agradaria practicar. (Aire)

*volar*, se situa a continuació (vegeu gràfica 5).

### b) Usuaris

Les dades obtingudes a l'enquesta feta a la ciutat de Barcelona sobre els practicants (o consumidors) habituals i ocasionals dels "esports d'aventura" responen al següent perfil: de cada cinc practicants, tres són homes (61%) i dues són dones (39%); una mica més de la meitat dels usuaris

tenen entre 15 i 25 anys (55%); una mica més del terç, es troba entre els 26 i els 35 anys (36%) i la resta a la franja de la maduresa, de 36 a 50 anys (9%). El nivell socioeconòmic de la població enquestada ve determinat per l'edat que té la majoria, o sigui són joves i estudiants (52%), el 29% són assalariats, un 8% són autònoms (la suma dels dos anteriors dóna un 37% que correspon als usuaris amb independència econòmica), un 7% de la mostra està a l'atur i registrem

un 2% de dones de casa. El mitjà pel qual han conegut l'existència dels esports d'aventura, per majoria absoluta, correspon al "boca a boca" (a través dels amics) amb un 60%, la televisió representa el 12%, les revistes especialitzades el 11% i la resta de mitjans, incloent la publicitat específica d'empreses públiques i privades del sector, no sobrepassen el 10% (vegeu gràfica 6).

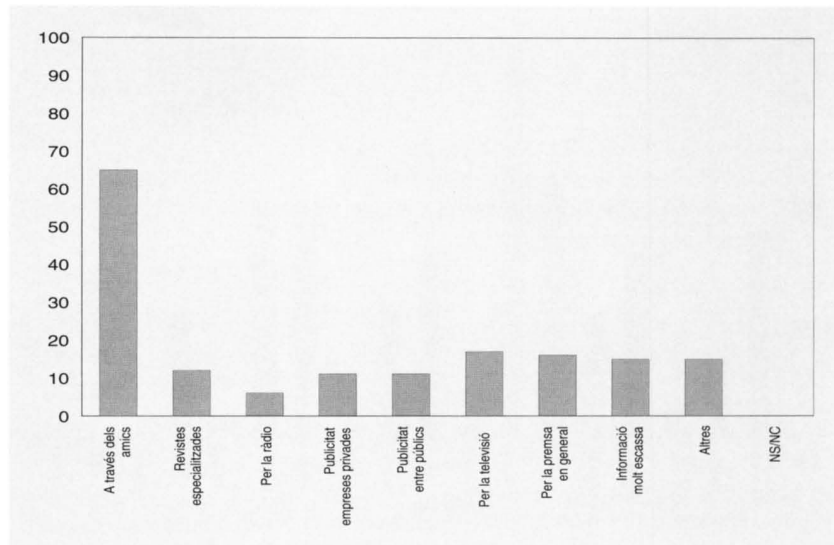
Els practicants dels "esports d'aventura" enquestats són així mateix consumidors d'altres pràctiques físiques de caràcter recreatiu en la següent proporció: el 37% són practicants del que hem anomenat "activitats de gimnàs" (culturisme, *aeròbic*, etc.), el 34% practiquen "esports col·lectius", l'11% "esports individuals", el 9% fan pràctiques "higienicorecreatives" (gimnàstica de manteniment, *fitness*). Només el 5% no desenvolupen una altra activitat que els "esports d'aventura" (vegeu gràfica 7). En relació a la seva filiació institucional a un club, federació, associacions excursionistes o qualsevol altre ens de caràcter esportiu o cultural per a la pràctica dels "esports d'aventura", aquest és el resultat: els que practiquen per lliure són un 52% i els que estan associats constitueixen la resta (48%). Les activitats més practicades pels enquestats en aquest àmbit són el *mountain-bike* (43%), el *rafting* (30%) i l'escalada (27%). La majoria desenvolupa aquestes activitats durant "l'època o estació de l'any pertinent" de manera esporàdica (57%), un 18% intenten desenvolupar aquestes activitats "un cop al mes" i l'altre 18% declaren tenir una gran afició i les practiquen "un cop a la setmana" o "cada quinze dies". El 51% dels practicants desenvolupen les activitats mitjançant l'organització d'una sortida amb el grup d'amics, un 21% sol accedir a la pràctica dels "esports d'aventura" per iniciativa pròpia (ja sigui en companyia o bé sols); un 11%



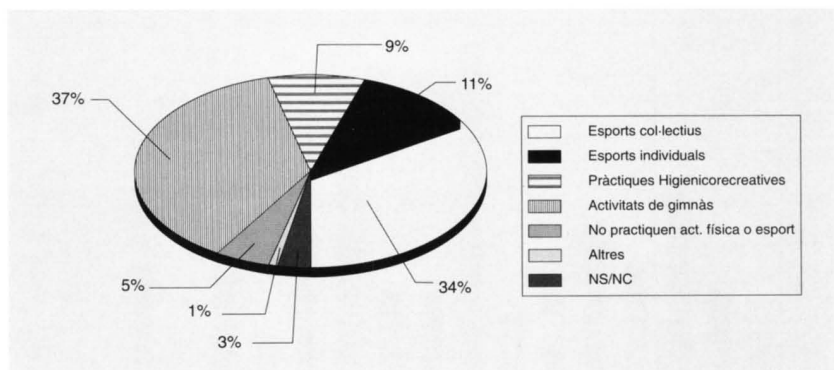
ho fan a través d'un club o associació; el 7% es dirigeix directament al territori de pràctica i contracta els serveis d'una empresa i un 5% es dirigeix prèviament a una agència de viatges que li organitzi tota l'activitat des del lloc de la seva residència (vegeu gràfica 8).

Dels termes proposats, quins són els que ofereixen major nombre de sensacions en relació als "esports d'aventura"? El resultat declarat pels practicants és el següent (en ordre decreixent): diversió, emoció, plaer, aventura, naturalesa, recreació, risc... (Observem que el terme "risc" –molt important entre els no practicants– apareix aquí en setè lloc). En la mateixa relació presentada, quines són les variables que ofereixen major relació amb els "esports d'aventura"? aquest va ser el resultat recollit (en ordre decreixent): competició, espectacle, educació, lliscament... (Vegeu les gràfiques 9 i 10).

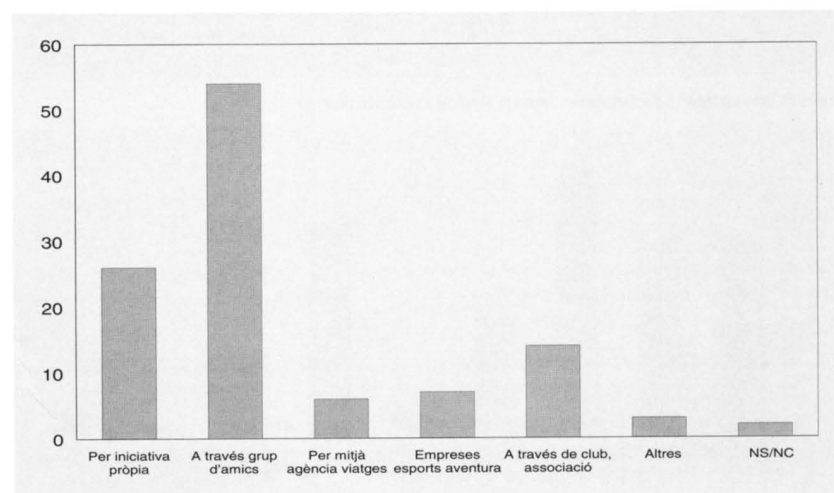
En relació a la motivació que anima els usuaris a practicar aquestes activitats, les respostes s'agrupen en quatre ítems: el 24% declara que la raó principal per escollir els "esports d'aventura" és per "passar-ho bé amb els amics"; el 19% afirma que busca descobrir noves sensacions; el 16% destaquen el seu desig d'"estar en contacte amb la naturalesa"; i un 7% considera que la seva motivació principal és "evadir-se de la vida quotidiana" i fins a un cert punt, dels esports tradicionals (vegeu gràfica 10 bis). Un 35% dels enquestats reconeix haver deixat de practicar algun esport d'aventura, contra un 65% que declara no haver abandonat cap activitat. Les pràctiques que són més freqüentment rebutjables pels del primer grup són les que obliguen a un esforç físic continuat: el *trekking*, el barranquisme, l'orientació i el *mountain-bike* que se situa en la banda alta de l'abandonament. Les pràctiques preferides entre totes les que s'han desenvolupat són les que segueixen a



Gràfica 6. A través de quina font d'informació ha conegut vostè l'existència dels esports d'aventura?

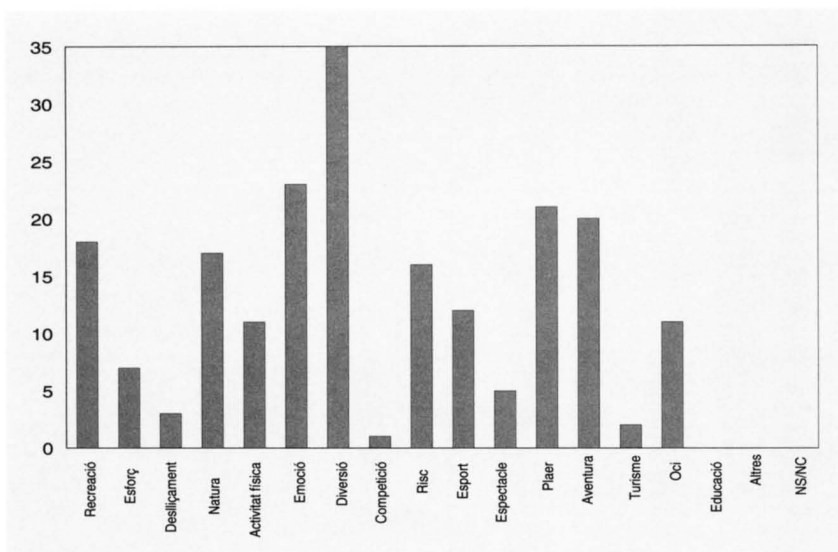


Gràfica 7. Quina altra activitat física o esport realitza vostè?

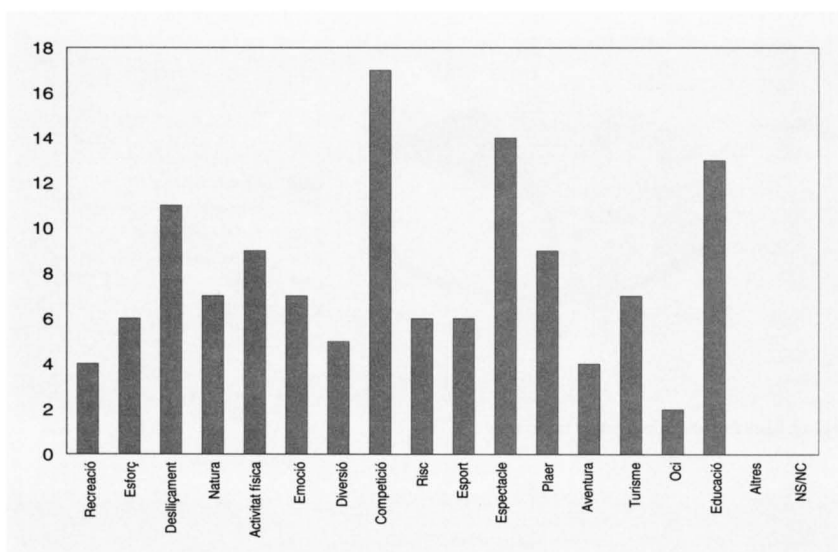


Gràfica 8. Com ha contractat els serveis o com ha accedit als esports d'aventura?

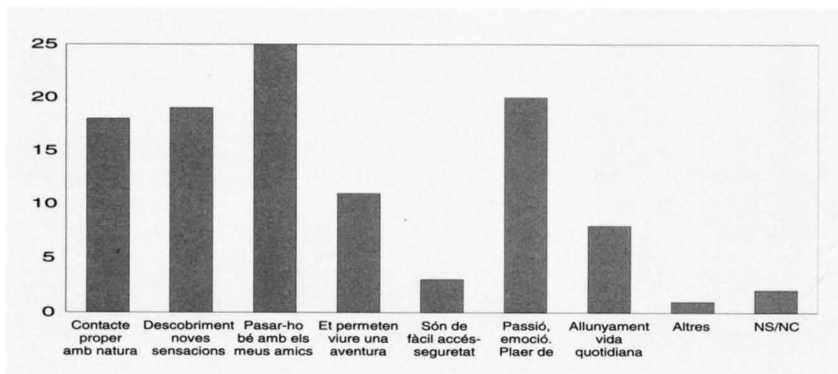




Gràfica 9. Quines variables li ofereixen majors sensacions en relació als esports d'aventura?



Gràfica 10. Quines variables li ofereixen menors sensacions en relació als esports d'aventura?



Gràfica 10bis. Quin és el motiu principal pel qual practica vostè els esports d'aventura?

continuació (en ordre decreixent): *rafting*, *puenting*, *parapent*, *trekking*, *escalada*... (Vegeu la gràfica 11).

Preocupats pel mediambient i per la conservació de la naturalesa, ens interessa conèixer quina és la sensibilitat que tenen els protagonistes d'aquestes pràctiques en relació amb l'impacte ecològic. La majoria de les respostes a aquesta qüestió es decanten a assenyalar els vehicles de motor a terra: *4x4* i *motocross* i vehicles de motor a l'aigua: motos aquàtiques, com els més contaminants i erosius, en especial els terrestres (vegeu la gràfica 12). Finalment s'interroga els practicants sobre la importància que tenen els "esports d'aventura" en el seu temps d'oci; la seva resposta percentual és: un 45% sol desenvolupar aquestes pràctiques sempre que pot i, pe a un altre 10% és la seva activitat principal, cosa que constitueix una majoria fidel (55%) a aquest conjunt de pràctiques en el temps d'oci actiu; un altre 36% efectuen aquesta opció lúdica "de tant en tant" per evadir-se de la vida quotidiana; hi ha també un 3% d'usuaris que ho considera una opció marginal i un 4% que prefereixen altres activitats diferents de l'univers recreatiu considerat.

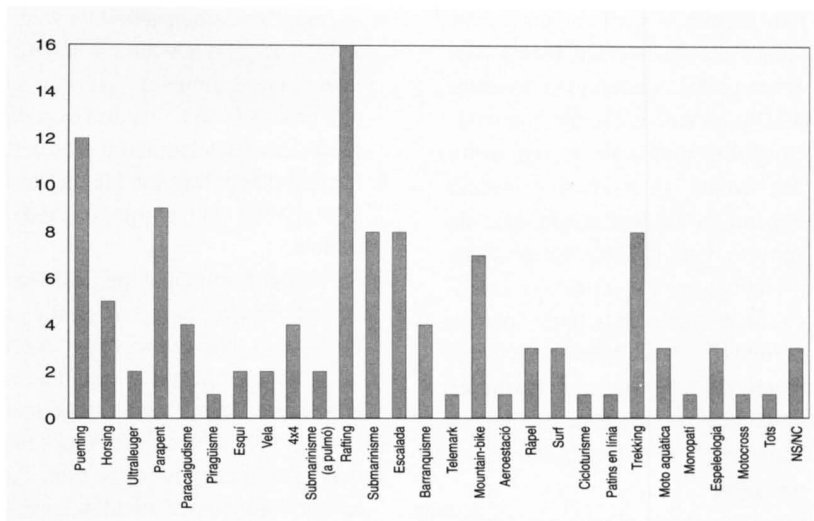
## Conclusions

El paradigma ecològic, el model biocèntric, el marcat caràcter hedonista de la nostra societat (facilitat per l'increment del temps de lleure) i el procés de personalització de l'individu han permès que les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" es consolidin en la societat postindustrial (dominada pel sector terciari: serveis) com a pràctiques recreatives en el temps de lleure actiu.

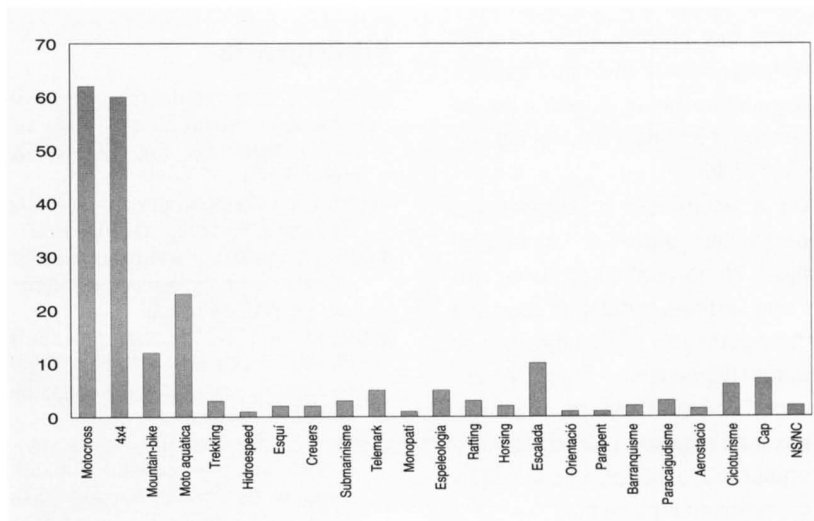
La nostra proposta semàntica es concreta en les sigles "Afan" en clara contraposició al que s'utilitza més comu-



nament "Esports d'aventura" i d'altres apel·latius que també s'han utilitzat per designar aquest conjunt de pràctiques. Les raons que justifiquen la nostra tria són les següents: hem recorregut al compost *activitats físiques* (en contraposició a "esport"), perquè són pràctiques i perquè contenen en la seva execució un clar component motriu encara que la seva activitat no està animada per una finalitat competitiva, es desenvolupen generalment en un espai natural semiestructurat, les normes són mínimes i pactades, la reglamentació està fonamentada en la seguretat de la pràctica i no hi ha ens o federacions que regulin i controlin aquesta activitat. Introduïm el terme "*aventura*" en consideració a la vivència imaginària que impressiona de manera individualitzada a cada un dels participants i que suposa un experiència personal i diferent en cada individu que depèn del nivell d'expectatives que genera l'activitat, la seva motivació, la seva sensibilitat i els seus propis records en aquest tipus d'activitats; l'aventura imaginària suposa per al practicant la vivència personal i intransferible d'aquesta activitat *in situ*, per, posteriorment, explicar la seva experiència en el seu cercle vital. El terme naturalesa es justifica, perquè és el medi propi de la realització d'aquestes pràctiques, la interacció entre l'individu i el medi natural és una constant de l'esdevenir humà, el diàleg actiu entre l'*homo ludens*, ajudat per la tecnologia, i les energies lliures que proporciona la naturalesa constitueixen l'essència mateixa de les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa". La realització d'aquestes activitats proporciona als seus practicants diversió, plaer, emoció i evasió en contacte amb el medi natural. La tecnologia ha procurat els recursos i instruments precisos per al desenvolupament agradable d'aquestes activitats lliscants gràcies a les forces



Gràfica 11. Quin esport d'aventura, que vostè ha practicat, destacaria per damunt dels altres?



Gràfica 12. De les pràctiques que vostè coneix, quines creu que causen un major impacte ecològic?

naturals, de manera que proporciona a l'usuari una sèrie encadenada de sensacions i emocions que el fan viure una aventura, en part imaginària, que després explicarà en el seu entorn. Aquest procés de practicants-narradors-vendedors de les "Afan" exerceix un dinàmic procés de retroalimentació que fomenta la seva pràctica i contribueix decisivament al manteniment i creixement del sector turístic creat a les zones de pràctica.

En relació als resultats comparats de la demanda potencial (no practicants) i real (usuaris) considerem, a manera de generalització, les següents conclusions:

- Entre els no practicants gairebé dos terços de la població enquestada (63%) té un cert interès a practicar aquestes activitats, de manera que constitueix una forta demanda potencial. Els mitjans d'informació que



- han permès el coneixement de les "Afan" són la televisió (41%) i els amics (25%). Identifiquen aquestes pràctiques amb el risc-turisme-emoció-diversió-naturalesa... (en ordre decreixent). La majoria considera que no hi ha una degradació de l'entorn natural (59%). Les activitats preferides per a una possible pràctica són el sector de la terra: "mountain-bike" i l'escalada; en el sector aquàtic: el submarinisme i les motos aquàtiques; en el sector de l'aire: el "puenting", el paracaigudisme i el parapent.
- Entre els usuaris, el seu perfil correspon majoritàriament a un jove (61%) d'entre 15 i 25 anys, estudiant, que practica altres activitats físiques, no està associat a cap ens regulador i que va accedir a aquest conjunt d'activitats a través del cercle d'amics.
  - Les activitats més practicades són per aquest ordre: el "mountain-bike", el "rafting" i l'escalada; realitzen les seves sortides a l'època de l'any pertinent, solen organitzar-se autònomament en el grup d'amics i consideren que l'impacte medioambiental d'aquestes pràctiques no és significatiu, a excepció dels vehicles de motor en terra i aigua.
  - Consideren que els termes que identifiquen aquest conjunt de pràctiques són els següents (en ordre decreixent): diversió - emoció - plaer - aventura - naturalesa - recreació i risc... En relació als termes menys relacionats amb aquest sector d'activitats escullen els següents: competició - espectacle - educació - llicament... Les pràctiques preferides entre totes les que han desenvolupat són: "rafting" - "puenting" - parapent... I les més rebutjades corresponen al: "trekking" - barranquisme - orientació - "mountain-bike"...

- La importància que tenen les "Activitats físiques d'aventura a la naturalesa" en el temps de lleure actiu dels usuaris és alta, ja que la majoria es declara fidel seguidora d'aquest conjunt d'activitats, per la qual cosa la demanda real es manté fidel i estable.
- L'argument principal per explicar aquest tipus de conductes és que es tracta d'un grup d'amics joves d'un nucli urbà important, que tracta d'evadir-se de la rutina quotidiana amb la realització de pràctiques recreatives postmodernes que els aportin sensacions inèdites i excitants en contacte amb la naturalesa.

## Bibliografia

- ACUÑA, A. (1988). "Modelo taxonómico de actividades recreativas en la naturaleza". A *Motricidad*, INEF Granada, 2, pàg. 93-103.
- ALARCÓN, J. (1996). *Deportes de aventura en España*. Ediciones J.D., Barcelona.
- BALCELLS, J. (1994). *La investigación social. Introducción a los métodos y las técnicas*. Ed. PPU, Barcelona.
- BONAVENTURA, J. (1992). *Guía del turismo d'aventura a Catalunya*. Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, Barcelona.
- CAMPS, A., CARRETERO, J.L., PERICH, M.J. (1995). "Aspectes normatius que incideixen en les activitats físicoesportives a la natura" a *Apunts d'educació física i esports*. Dossier: Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi sociocultural. Núm. 41, pàg. 44-52. INEFC Barcelona.
- ESTAPÉ-TOUS, E. (1993) "Consecuencias del fenómeno turístico y deportivo en los espacios deportivos y recreativos" a *Perspectivas de la actividad física y el deporte*. INEF León núm. 12, pàg. 32-35.
- FEIXA, C. (1995). "L'aventura imaginària. Una visió antropològica de les activitats físiques d'aventura a la natura" a *Apunts d'educació física i esports*. Dossier: Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi sociocultural, núm. 41, pàg. 36-43. INEFC Barcelona.
- FUNOLLET, F. (1989). "Les activitats a la natura. Orígens i perspectives de futur" a *Apunts d'educació física i esports*. INEFC Barcelona, núm. 18, pàg. 4-10.
- (1995). "Proposta de classificació de les activitats esportives en el medi natural" a *Apunts d'educació física i esports*. Dossier: Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi sociocultural, núm. 41, pàg. 124-129.
- GARCÍA FERRANDO, M. (1983). *Socioestadística*. Alianza Editorial, Madrid.
- GARCÍA FERRANDO, M., IBÁÑEZ, J., ALVIRA, F. (1986). *El análisis de la realidad social*. Alianza Editorial, Madrid.
- HARROW, A. (1978). *Taxonomía del dominio psicomotor*. Ed. El Ateneo. Buenos Aires.
- LAGARDERA, F., OLIVERA, A. (curso 1993-94). *Clasificación taxonómica de las actividades lúdico-recreativas en la naturaleza*. Beca institucional de alumno colaborador, inédita. INEFC Lleida.
- MATEO, J.M. (1989). *Estadística en investigación social*. Ed. Paraninfo. Madrid.
- MIRACLE, L. (1994). *Nuevos deportes de aventura y riesgo*. Ed. Planeta, Barcelona.
- MIRANDA, J., OLIVERA, J., MORA, A. (1994). *Las actividades físicas de aventura en Catalunya. Análisis sociocultural: estrategias para su implantación y difusión*. Beca de la Dirección General del Deporte. Inédito. Lleida.
- (1995). "Anàlisi de l'àmbit empresarial i de la difusió sociocultural de les activitats físiques d'aventura a la natura", a *Apunts d'educació física i esports*. Dossier: Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi sociocultural, núm. 41, pàg. 130-136.
- OLIVERA, A., OLIVERA, J. (1994). *Intento de clasificación taxonómica de las actividades físicas de aventura en la naturaleza*. AEISAD, Valladolid.
- (1995). "Propuesta de una clasificación taxonómica de las actividades físicas de aventura en la naturaleza" a *Apunts d'educació física i esports*, Dossier: Las actividades físicas de aventura en la naturaleza: anàlisi sociocultural, núm. 41, pàg. 108-123. INEFC Barcelona.
- (1995). "La crisis de la modernidad y el advenimiento de la postmodernidad: el deporte y las prácticas físicas alternativas en el tiempo de ocio activo" a *Apunts d'educació física i esports*. Dossier: Las actividades físicas de aventura en la naturaleza: anàlisi sociocultural, núm. 41, pàg. 10-29. INEFC Barcelona.
- PUIG, N. (1989). "Esport i territori o la paradoxa de la salut a través de l'esport" a *Apunts d'educació física i esports*. INEFC Barcelona, núm. 18, pàg. 63-66.